

En ook de muziek brengt in den eeredienst een nieuw element naast woord en handeling, naast de Verkondiging in prediking en sacrament. Zij heeft de uiterst belangrijke taak om vorm te geven aan datgene wat, omdat het mysterie is, zich in woord en begrip niet laat uitdrukken. Gods hoedschap is wel klaar en helder. Toch blijft er altijd een rest onuitsproken. Want er is ook een ondoorgrondelijke, onpeilbare diepte Gods. En juist hiervan spreekt de muziek. Zij kan dit niet, zolang zij op zichzelf staat. Zij is dan wel religieus, maar niet christinne. „Dit wordt zij eerst, wanneer zij zich in den Eeredienst van God stelt. Dan spreekt zij van den Verborgenen God, van wienst openbaring in Christus het woord der Verkondiging getuigt. Dan vormt zij den diepen, mystischen achtergrond, waartegen zich het Drama van de ontmoeting van God en mensch afspeelt“ (blz. 181—182). Bovendien verbindt zij tot één geheel wat als gebed, preek, belijdenis, lied, schriftlezing naast elkander staat (blz. 190).

Eindelijk sluiten de ideeën der sacramentele beweging ook in, dat de kerkgebouwen een centrum vormen, die het gansche leven heiligen. Hier begint, bij het intreden van het winterseizoen, het christelijk jeugdwerk zijn taak. Hier heeft de inzegening der diaconessen plaats. Hier worden padvindsters en nieuwe leden van christelijke verenigingen geïnstalleerd. Hier worden het werk van de wereldfederatie van Christen-Studenten-verenigingen, de arbeid der universiteit en van het parlement, in gebed en prediking gedragen (blz. 220—221). Ja, deze kerken behoren ook in de week 'smorgens en 's avonds en heel den dag open te staan, als geestelijke retraites, waar ieder gelegenheid vindt, dien stillen tijd te zoeken, die noodig is, om naar Gods stem te luisteren (blz. 217—218).

„Wij zijn verloren in de vermoedenis van den tijd. God geeft ons zijn gelijden, waarop wij Hem kunnen vinden en in zijn gemeenschap elkander. Wij zijn verloren in de vermoedenis van de ruimte. God geeft ons Zijn Huis, waar wij hem kunnen vinden en in Zijn gemeenschap elkander“ (blz. 16).

E. D. KRAAN.

UIT DE SCHRIFT

Heilige arbeid.

En de andere discipelen kwamen met het scheepje, sleepende het net met de visschen. Johannes 21:8.

Het staat er wel wat achteraf, als een minder belangrijk aanhangsel, — dat van die andere discipelen. Reeds de uitdrukking „de anderen“ zet hen en hun handeling eenigszins in de achterhoede. Voorop staan de namen van Johannes en Petrus. Zij worden opvallend genoemd. De een had den Heere herkend, en de ander zich in de zee geworpen. Op hún optreden valt alle aandacht. Minder op het bedrijf der „anderen“. Wat die laatstgenoemde discipelen deden was dan ook meer gewoon en vanzelfsprekend; zóó vanzelfsprekend, dat het, ook zonder aparte mededeeling, door ons ondersteld zou zijn.

En toch heeft de Heilige Geest het goed gevonden, dit gewone werk ons opzettelijk te berichten. Was het, opdat we, door de bewondering voor de eerstgenoemde discipelen, die anderen niet uit het oog zouden verliezen?

Inderdaad.

Immers, hier wordt ons een roeping geopenbaard en een taak in Gods koninkrijk getoond, niet minder dan die van Johannes en Petrus.

Die andere discipelen kwamen óók naar Jezus, maar — „sleepende het net met de visschen“. Zij nemen mede wat de Heere hun gegeven had. Hun liefde uit zich wel anders dan die van Petrus, maar het is dezelfde liefde. Petrus zweemt naar Jezus, en de anderen varen naar Jezus; doch in dat varen trekt geen zwakkere band aan den Heiland; het toont getrouwheid aan den Meester in het gewone werk. Dit is hun liefde, dat ze, van wat Hij hun geschonken had, niets willen verliezen. Wat zou er van schip en visch geworden zijn, hadden allen het voorbeeld van Petrus gevolgd. Het scheepje ware onbeheerd afgedreven; en de zegen, zoo juist ontvangen, zou weer verloren zijn gegaan.

Daarom blijven die andere discipelen trouw op hun plaats en aan hun werk, en bewaren zorgzaam wat de Meester hun schonk. Zij doen niets opvallends, maar het is heilige arbeid dien zij verrichten; want zij varen hun schip en zij sleepen hun net voor Jezus Christus.

Van deze handelwijze der discipelen gaat derhalve een waarschuwing uit, om onze roeping voor Christus niet aanstonds ver van ons af te zoeken. Het werk, dat wij in den dienst des Heeren te doen hebben, ligt op de plaats waar wij ons bevinden, — op ons schip. De Heere vordert getrouwheid in het gewone, dagelijksche leven.

Onze roeping ligt wel op elk levensgebied, maar

er is altijd gevaar dat we daartoe ons schip verlaten en het in de verte gaan zoeken; en wat we in de verte winnen, verliezen we somtijds in de naaste omgeving. Het is geen heilige aandrift, die pas opwaakt bij het bijzondere, en on-aangedaan en werkeloos blijft in de gewone levensomstandigheden. Er is soms een stilzitten en zwijgen in den eigen kring waarin God ons geplaatst heeft, en een uitloopen naar buiten om daarginder voor Christus uit te komen. Dan trekt men wel meer de aandacht, men werkt voor veler oog, ook namen worden genoemd, doch er is vaak in onzen ijver een persoonlijk bijmengsel gekomen van min-zuiver gehalte. Daarentegen, wie op zijn eigen schip rustig en getrouw den Heere dient, met het oog — gelijk deze jongeren — op Christus gericht, die trekt wel minder de aandacht, en behoort slechts tot de „andere discipelen“ maar toont, — zonder het te weten of te willen — de oprechtheid zijner liefde, en geeft, ongedwongen en argeloos, de vreeze des Heeren te zien in haar edelste gestalte.

En Jezus ziet alles vanaf den oever, en heeft Zijn genadeloon ook voor die anderen. „Brenge van de visschen“, zegt Hij straks, „die gij gevangen hebt“. Niet, die IK u gaf, maar die gij gevangen hebt. Zoo waardeert Hij den heiligen arbeid.

En Petrus is wel het eerst aan het strand, doch schijnt zich daar toch eenig verzuim te herinneren; want hij gaat uit, en trekt het net op het land. En dan wacht Jezus tot allen aan den oever zijn gekomen, en pas dan zegt Hij: — „Komt herwaarts, houdt den maaltijd met mij“.

Schoone verscheidenheid onder de discipelen van Christus.

Er zijn niet alleen Johannessen; er zijn ook Petrusen; en, — gelukkig — er zijn ook nog andere discipelen. En één en dezelfde Geest deelt Zijn gaven uit aan een iegelijk, gelijkwijs Hij wil. In Christus' Kerk is niet slechts behoefte aan het geheiligd verstand, maar ook aan de mystiek der liefde, en evenzoo aan het praktische werk.

Het is reeds genade, indien een dezer gaven in ons mag doorwerken.

Maar welk een uitnemende gunst van God, wanneer kennis, liefde en werkzaamheid, — hoofd, hart en hand — zich mogen paren in schoone harmonie, opdat bereikt worde de volle wasdom in Christus.

Heere mijn God, doe mij U liefhebben met mijn geheele verstand, met mijn geheele hart, en met al mijn kracht.

U.

v. A.

KERKELUK LEVEN

Nieuwe meeningen inzake lijden en sterven. (III.)

Behalve Heideggers analyse van den angst (waarover we verleden week spraken), vraagt nu ook die van het op-den-dood-aangewezen-zijn de aandacht.

Het einde van het in de wereld zijn, zoo zegt hij, is de dood. „Dit einde“, aldus vervolgt Heidegger zijn (onschriftuurlijke) bewering van daareven, „begrenst en bepaalt de totaliteit van ons bestaan, naardat deze op elk gegeven oogenblik mogelijk is“.

Nu willen we ook hier weer dadelijk er op acht geven, hoezeer Heideggers opvatting met de Schrift in strijd komt. Ten onrechte immers meent Heidegger, hierna te loopen in de lijn der christelijke theologie. Volgens hem heeft de door deze theologie voorgedragen anthropologie (leer omtrent den mensch) altijd bij de interpretatie van het leven ook reeds tegelijkertijd den dood „gezien“; en ze deed dit, zegt Heidegger, van Paulus af tot op Calvijns „Meditatio futurae vitae“ toe. Niet alleen echter worden in deze woorden bedoeling en grondgedachte van de christelijke theologie door Heidegger schromelijk miskend, en wordt door hem heengeloopt over de worsteling, die deze theologie heeft gehad met woorden uit Rom. 5:12, dat n.l. de dood als een vreemde, die oorspronkelijk niet bij het leven behoorde, in de wereld op een bepaald tijds punt ingedrongen is, maar ditzelfde gebeurt ook, wanneer Heidegger verder poneert, dat de „existentiële analyse“ van den dood methodisch den voorrang hebben moet vóór de vragen van een biologie, een psychologie, een theodicee en ook een theologie van den dood. De vraag, „hoe“ en „wanneer“ de dood in de wereld kwam, welken zin hij heeft en hebben moet als kwaad en als leed, kunnen naar Heideggers meening niet behandeld worden, zonder dat men met behulp van zijn existentiële analyse het z.g. „zijns-karakter“ van den dood verstaan heeft.

Het is echter duidelijk, dat niet alleen Heideggers conclusies, maar ook zijn redeneermethode het tafellaken doorsnijden tusschen de christelijke theologie en deze „existentie-philosophie“. Immers, de aan de Schrift getrouwe theologie redeneert precies andersom. Het karakter van den dood kan volgens haar inzicht slechts bepaald worden op grond van openbaring. De methode van Heidegger gaat uit van vooronderstellingen, welke feitelijk den paradijsmensch uitsluiten. Indien toch tot het wezen van den mensch datgene behoort, wat Heidegger er toe rekent (denk maar weer aan

den angst), dan zou de mensch van den staat der rechteheid feitelijk geen mensch meer kunnen zijn. De Schrift ontkent, dat men den dood kan verstaan zonder openbaring. Heidegger evenwel ontkent principiëel dezen voorrang der openbaring, en wil zijn eigen existentiële analyse methodisch voortaf doen gaan aan alle biologie en ook aan alle theologie over den dood.

Hoe dat bij Heidegger toegaat, willen we met een voorbeeld trachten te verduidelijken. Een voorbeeld, dat aan hemzelf ontleend is, en dadelijk op de zaak zelf ingaat. Om b.v. het „zijns-karakter“ van den dood te bepalen en den dood als een „een-einde-nemen“, te verstaan, verwijst hij naar de onderscheiden manieren, waarop men zeggen kan, dat iets een einde neemt of eindigt. Eindigen kan beteekenen „ophouden“, b.v. wanneer ik zeg: de regen houdt op. De regen is dan niet meer voorhanden. Of ook: de weg houdt op. Maar in dezen laatste volzin heeft „ophouden“ een andere beteekenis dan in het geval van den regen. Immers het „eindigen“ van den weg laat den weg volstrekt niet verdwijnen. Dit „ophouden“ bepaalt juist den weg als dezen, concreet gegeven, en „voorhanden“ weg. Hield de weg niet op, dan was 't geen weg. Een weg, die nog niet opgehouden is, is nog niet klaar; zoodra hij ergens ophoudt, is hij als bruikbare weg „voorhanden“.

Derhalve kan „eindigen“ in den zin van „ophouden“ beteekenen: overgaan in het niet-meer-voorhanden-zijn (de regen), of ook: eerst-voorhanden-zijn-met-het-einde.

Evenwel, deze manieren van „eindigen“, zoo vervolgt Heidegger, geven op zichzelf nog geen passende karakteristiek voor den dood als einde van het bestaan. Wanneer toch het sterven van den mensch, precies als bij den regen en den weg van daareven, een ten einde zijn zou wezen in den zoo even aangegeven zin, dan zou daardoor ondersteld worden, dat het bestaan zelf een ding was, dat „voorhanden“ was of dat ons „ter beschikking“ stond als iets „gegevens“ op zich zelf, ook afgedacht van zijn einde. Geen van beide echter is het geval, zegt Heidegger. Ons bestaan is altijd één geheel. Het is altijd, zolang het is, tevens óók al wat nog daarin komen zal; het is steeds ook al zijn eigen „nog niet“. En in denzelfden zin is het ook altijd reeds zijn eigen einde. Het eindigen, dat in het sterven geschiedt, is geen ten-einde-zijn van het bestaan, doch een ten einde zijn van dit bepaalde zijnde. De dood is een manier van zijn, die het bestaan, zoodra het is, overneemt.

De dood is daarom in den breedsten zin een phaenomeen van het leven. Juist omdat sterven voor Heideggers begrip de rechte benaming is voor die bepaalde manier van zijn, waarin het bestaan op zijn dood betrokken is, moet men het onderscheiden van „overlijden“. „Overlijden“, scheiden, kan het bestaan alleen maar zóólang als het inderdaad sterft.

Men moet — dit is nu de conclusie — men moet dan ook niet den dood verklaren uit het leven, maar het leven uit den dood. De existentiële interpretatie van den dood gaat daarom vooraf aan alle biologie en ontologie van het leven. Dat dit leven een gestadige dood is, is een volzin, die ook in de eerste wereldperiode kan en moet gesproken worden. Niet eerst in het moment van het overlijden sterft men, want dit is maar een „tusschenfenomeen“. Men moet vooral niet denken, dat het bestaan pas zou sterven, of zelfs maar, dat het in eigenlijken zin zou sterven in het oogenblik, waarin het het feitelijke overlijden beleeft. De paulinische uitspraak: „ik sterf alle dagen“ is gemeengoed geworden.

Zoo is Heideggers opvatting, gelijk ook vooral zijn methode, een principiële loochening der Schrift. Juist in het kiezen van deze methode snijdt Heidegger de mogelijkheid af van den zondeval, en wordt Rom. 5:12 onverklaarbaar gemaakt. Heidegger ondersteunt ergens zijn theorie over het op-den-dood-aangewezen-zijn door een verwijzing naar een bekende uitspraak: „Zoodra een mensch tot het leven komt, is hij aanstands oud genoeg, om te sterven“. Ergo, zoo besluit hij dan, het bestaan neemt den dood als manier-van-zijn over, zoodra het er is. Het geloof evenwel stelt b.v. daartegenover, dat een graf, zoodra het gedolven is, oud genoeg is om geopend te worden in den dag der dagen (althans van onzen kant bezien) en dat een gestorvene, zoodra hij gestorven is, lang genoeg overleden is om dadelijk levend te worden. Het geloof echter, aldus zijn overweging nemend, is zich er van bewust, dat het hierin principiëel afziet van de methode der phaenomenologie en van elke existentiële analyse. Reeds deze enkele herinnering illustreert, dat tusschen Heidegger en de Schrift in den grond der zaak een conflict van methode ligt. Dat dit conflict blijvende is, blijkt ook uit het feit, dat Heidegger niet alleen in zijn besproken boek, maar ook in zijn brochure „Was ist Metaphysik?“ den angst ziet als „Grundstimmung“.

K. S.

Het humanistisch persoonlijkheidsideaal in christelijk gewaad.

We hebben tegenwoordig heus aan quaesties geen behoefte.

Er zijn er reeds meer dan genoeg.

Toch mogen we niet zwijgen inzake een onlangs door Prof. J. Waterink op de paedagogische studieconferentie gehouden referaat onder de titel „Het probleem der geestelijke vorming“.

Wanneer we dan ook over dit referaat, waarvan „De Standaard“ van Zaterdag 3 April j.l. een uitvoerig verslag gaf, iets willen zeggen, is dit allerm minst uit lust

tot critiek, te beginnen. De beginnende, die zich in onze gevaarlijker gehuld zijn.

Natuurlijk bedoelingen die — als h schroomt a aan het „(1936), zal h de schijnwe hemzelf, die zouden wort goederen, w onze voor zijn.

Bedoeld r fout), dat d we kunnen i een ideaal, v schap en w

Het huma men den inc levensverhan hem ook ul mische orde subject h pene, stelt souvereine i wordt. Iklee maat van z van het chri hart, treedt om de vervo haar souve rorderd wor

In de die Het persoonl de zoekers heid niet in den nieuwer het menselij soon wordt tige, wordt het verlengd grenslijn tus deel van het

We twijfel zal het pers hebben, ve Doch dan k van z'n rei nistisch idee

Immers in lengde van geconcludeer toch:

„Reeds waarden b is, zal ook moeten zij ste waarde die volma wijze alle

In deze zi steel van c ponent words God genoem het „absolut de hoogste ordening too hiërarchie h in wezen, ve kader. God

Het — ge persoonlijkhe zinnen:

„In de m verein. Ma aan den w

Een „souw ideaal typer maar onze i reiniteit met enige sc is volkom uitgangen v boren de w wetgever slaaf van J Uit het v zelfgenoegza

„De me van al da zou willer beheerscha onderwor

Hier is d gebied over „ik“ moeten als ideaal v mende invlo

Het waar anders: de w en: op alle kend dan de